

HET HAAGSCHE MILITAIRE EREHOF

◆ OPDAT ZIJ NIET VERGETEN WORDEN ◆

Dit nieuwsbulletin is een uitgave van de Stichting Herdenking Militaire Erehof
's-Gravenhage. Gevestigd: Elzenhorst 14 te 2742 CJ Waddinxveen

LICHTJES OP OORLOGSGRAVEN 2023

Voor de Algemene Begraafplaats aan de Kerkhoflaan in Den Haag stond dit gepland voor de zondagmiddag 24 december 2023 om 4 uur. Het zal u niet ontgaan zijn dat het toen al enkele dagen flink waaide.

Op de zaterdag namiddag voorspelde het KNMI voor het kustgebied tenminste windkracht 6 met uitschieters naar kracht 7. De begraafplaats ligt in het kustgebied. Met die informatie besloten wij om de Lichtjes Op Oorlogsgraven niet door te laten gaan.

Zelf ben ik nog naar de begraafplaats geweest. Op het Militaire Erehof heb ik nog 5 grafkaarsen ontstoken. Bij het ontsteken was de wind al een moeilijkheidsfactor. Na het nemen van de foto (zie omslag) blies een windvlaag gelijk alle vlammetjes uit.

Wij hopen bij een volgende Lichtjes Op Oorlogsgraven (dinsdag 24 december 2024) op beter weer.

HET MILITAIRE EREHOF - een professioneel zootje

Toen de Stichting Herdenking Militaire Erehof 's-Gravenhage in het jaar 2009 werd opgericht was het inmiddels 40 jaar stil op het Haagse Militaire Erehof. Op 10 mei 2010 kregen deze gesneuvelden weer de eer die zij verdienen. In de jaren daarop is er veel gebeurd. Dat vatten wij samen in onderstaand kortverhaal.

Tijdens de Slag om de Residentie sneuvelden veel Nederlandse militairen. Voor zover zij niet in familiegraven begraven konden worden, werden zij overgebracht naar een gemeentelijke begraafplaats. In Den Haag was dat de Algemene Begraafplaats aan de Kerkhoflaan 12. Op de begraafplaatsen elders kregen de daar te begraven gesneuvelden een eigen graf, maar in Den Haag werden twee verzamelgraven aangelegd. Hoe dat verkeerd werd aangepakt en welke gevolgen dat heeft gehad hoop ik hieronder te kunnen samenvatten.

Rond het jaar 1830 werden overal, conform de nieuwe wettelijke regels, begraafplaatsen aangelegd die (op dat moment) nog ver buiten de dorps- of stadsgrens lagen. In eerdere tijden werd men naast of in de kerk begraven. Zo ook in Den Haag. De nieuw aangelegde begraafplaats aan de Kerkhoflaan lag toen nog eenzaam in de duinen.

Een van de eerste bekende personen die hier begraven werd is die van luitenant-kolonel De Gumoëns. Hij kwam om het leven vlak voor het beëindigen van de Belgische Opstand in 1832. Hij werd op 28 april 1834 op de Algemene Begraafplaats in Den Haag herbegraven. Zijn grafmonument daar kan u niet ontgaan. Rond het jaar 1865 heerste er in Den Haag een tweede cholera-epidemie. De gemeenteraad drong erop aan om op de Algemene Begraafplaats een plek te reserveren waar in dit soort situaties snel 1.000 personen kunnen worden begraven. Zo is er tientallen jaren een stuk grasveld gereserveerd geweest.

Op vrijdag 10 mei 1940 brak voor Nederland de oorlog uit. Net na 4 uur in de ochtend werd Kamp Waalsdorp (ongeveer op de plek waar nu het TNO-gebouw staat) en de naastgelegen Nieuwe Alexanderkazerne (thans staat op die plek het Internationale Strafhof) werden in twee verschillende aanvallen gebombardeerd. Veel huzaren kwamen bij het bombardement om het leven. Den Haag was in rep en roer.

Rond 11 uur in de ochtend stopten een aantal vrachtauto's voor het hek van de begraafplaats. De gesneuvelden uit de kazerne moesten begraven worden. De lijken waren al gekist, maar de benodigde papieren ontbraken. Terecht dat de directeur van de begraafplaats niet tot begraven overging, maar de kisten tijdelijk bovengronds moest houden. Ook uit alle ziekenhuizen werden kisten met gesneuvelden gebracht. Soms kwam de GGD met een gesneuvelde die het personeel van de begraafplaats nog moest kisten.

Doorgaans zaten er geen papieren bij. Vanuit ziekenhuis Bronovo waren alle kisten genummerd en op 1 kist stond in bronzen letters zelfs de naam van de gesneuvelde. Later zullen wij zien dat zeer velen desondanks naamloos zijn begraven. De papieren werden pas veel later op de begraafplaats afgegeven, maar toen was eenieder al begraven.

In de ochtend van woensdag 15 mei 1940 ondertekend generaal Winkelman in Rijsoord de capitulatie. Op die dag was er op de Algemene Begraafplaats nog geen kist begraven. Echt overal op de begraafplaats stonden kisten met gesneuvelden. Op diezelfde dag riep de directeur van de begraafplaats de directeur GGD en een ambtenaar van het Ministerie naar de begraafplaats. In vergadering kreeg de directeur de opdracht om op 16 mei de gekiste gesneuvelden te gaan begraven in een tweetal verzamelgraven. Zo werden er op 15 mei 2 gleuven gegraven en begon men op 16 mei met begraven. Er kwamen 6 kisten boven elkaar te liggen (dat zijn de graven aan de linkerzijde wanneer u het Erehof op komt). Telkens werden er 20 kisten naast elkaar gelegd, dat paste precies in de gegraven gleuf. Van nog niet de helft van de kisten werd een naam in het register geschreven. Kennelijk was de chaos enorm. Waarom heeft de directeur vanaf dag 1 niet de kisten geopend en een fotograaf foto's laten nemen. Nu kan ik mij voorstellen dat niet iedereen daartoe in staat is, maar u moet weten dat de directeur van de begraafplaats eerder inspecteur van politie in Den Haag is geweest. Hij had dus zo zijn oud-collega's kunnen

bellen. Nu werden er 20 kisten op rij geplaatst en in het grafregister staat 20 keer de naam “onbekend”. Aan de rechterzijde van het Erehof liggen 3 gesneuvelden boven elkaar. Later in de oorlog heeft men wel foto's gemaakt van oorlogsslachtoffers voordat men tot begraven overging. Dat gebeurde onder andere bij het massagraf van burgers die omkwamen bij het bombardement op 3 maart 1945 van het Bezuidenhout.

Ook de gesneuvelden die op de begraafplaats gekist werden gingen naamloos het graf in ondanks het feit dat men allerlei persoonlijk spullen uit hun tenue haalde. Later herkende familie die spullen en kon de directeur op de vraag “waar is zijn graf?” alleen maar antwoorden “op het Erehof”. Niet eens of het de linker- dan wel de rechterzijde was, laat staan de exacte graflocatie. Ongelooflijk!!

Tijdens het begraven op de 16e mei kwam er bericht binnen dat in Loosduinen, naast de kerk op het voetbalveld van GDA, veel veldgraven lagen. Onmiddellijk werden maatregelen getroffen dat men op de 17e mei direct in de ochtend naar Loosduinen kon gaan om die veldgraven te ruimen. In de avond kwam men terug met 53 gesneuvelden (volgens de directeur). Deze werden bijna allen aan de rechterzijde van het Erehof in een verzamelgraf geplaatst. Vreemd genoeg werden niet alle namen in het register geschreven. Een aantal keer tref ik in het grafregister weer het woord “onbekend” aan. Vermoedelijk is 1 kist niet begraven maar verplaatst naar de begraafplaats Oud Eik en Duinen of nooit op de Algemene Begraafplaats geweest. De naam van deze sergeant Revallier staat namelijk niet in het grafregister en voor zover wij kunnen traceren was hij wel begraven in een van de veldgraven. Dan traceer ik geen 53 namen voor de mee teruggebrachte kisten. Daarnaast mis ik verder nog enkele namen.

Wel in het register staat bij deze groep “onbekende grenadier (Curaçao)”. In het Nederlandse leger bevonden zich ongeveer 20 personen afkomstig uit de Antillen/Suriname, volgens de experts, en 1 daarvan is gesneuveld, Sergeant Debrot. Gevonden dus. Nee toch niet, sergeant Debrot is namelijk begraven op de Grebbeberg en daar staat geen aantekening van in dit grafregister. Het register geeft aan dat deze militair (hij behoorde tot het Regiment Jagers) niet verplaatst is. Tja, waar ligt hij nu. Wie spreekt de waarheid?

Op het Erehof liggen meer dan 60 huzaren. De heer Brongers schreef lang geleden het boek Slag Om De Residentie. In de gesprekken die ik later met hem heb gehad waarschuwde hij mij als volgt “let erop, van de huzaren liggen er 4 tot 6 niet op het Erehof, want die zijn bij de brand verast”. Ga ik tellen in het grafregister, dan denk ik dat iedereen er wel in staat. Wie zijn die 4 tot 6 huzaren dan?

Op de persoonskaarten van Defensie lezen wij op de kaarten van de huzaren het woord “Gesneuveld” of “Vermist”, maar ook “Vermist Gesneuveld”. Hier zijn we nog verder onderzoek naar aan het doen. Nabestaanden van Gerard van de Berg zijn heel resoluut “ze hebben hem nooit gevonden”.

Met meerdere personen graven wij in de geschiedenis van dit Militaire Erehof. Staat u op het Erehof en bekijkt u het monument waar 167 namen op staan van veel verschillende militaire eenheden, dan moet u weten dat zij er niet allemaal liggen. Wat zegt u?!

Ja, vier gesneuvelden lagen op deze begraafplaats in een familiegraf dan wel een gemeentelijk graf. Van 2 van hen hebben wij bewijs gevonden dat bij het ruimen van deze graven, in 1950, het de bedoeling was hen te herbegraven op het Militaire Erehof. De directeur van de begraafplaats was akkoord, maar het ambtelijke traject duurde te lang. Na verkregen toestemming bleken de graven inmiddels te zijn geruimd. De echtgenote van een deze 2 militairen gaf aan niet bij de herbegraving aanwezig te willen zijn, te emotioneel. In december 1951 bezocht de weduwe het nieuwe graf (dat moet het Erehof geweest zijn). In haar brief aan de directeur schreef zij dat het er mooi bij lag en dat zijn naam op de steen prima was (zij bedoelde hier waarschijnlijk het monument). In 2011 schreef zijn zoon mij dat hij het oorlogsherinneringskruis in 2006 op de plek van het graf van zijn vader onder het gras heeft begraven. Deze soldaat ligt daar alleen niet, maar is naar het knekelveld gebracht. Niemand heeft deze mensen geïnformeerd. De ons bekende informatie stamt van na die tijd. Over de gesneuvelde uit het 3e graf (het betrof een familiegraf voor een periode van 10 jaar) hebben wij geen hard bewijs. Maar algemeen nemen wij aan dat hier hetzelfde is gebeurd als met het 1e en 2e graf. De rechten van het familiegraf werden niet verlengd. Zijn echtgenote en beide stiefzonen zijn op 23 juli 1943 in Sobibor vermoord.

Over het 4e graf (soldaat Krul) hebben wij geen informatie. Hij had een gemeentelijk graf. Dergelijke graven worden na een verloop van 10 jaar geruimd. Waarschijnlijk ligt hij nu dus ook op het knekelveld.

De fractie van Groep de Mos diende in 2020 een motie in bij de gemeenteraad om de gesneuvelden op te graven, DNA af te nemen en te herbegraven op een nieuw te creëren Ereveld (zoals op de Grebbeberg). Ieder in een eigen graf. Een nieuw Ereveld in Den Haag, maar daarbuiten Leiden, Wassenaar, of bijvoorbeeld Delft mag ook, want het gaat om de regio. Maar toon uw respect!

Er leek een meerderheid in de gemeenteraad, maar bij de stemming bleek ineens een meerderheid tegen te zijn. Later verklaarden de raadsleden die deze ommezwaai maakten dat zij door het College van B&W onder druk waren gezet met het advies om tegen dit voorstel te stemmen. De wethouder vertelde tijdens de raadsvergadering dat zijn ambtenaren en die van het Ministerie van Defensie het door hen ontvangen rapport met de samenstellers daarvan hadden besproken. De samenstellers die tijdens de vergadering nog live op de beeldschermen zichtbaar waren knikten op dat moment beiden, onafhankelijk van elkaar, negatief. Raadslid Wijsmuller (Haagse Volkspartij) zag dit en vroeg de wethouder om uitleg. De wethouder bleef bij zijn standpunt dat er vooraf met de initiatiefnemers was gesproken. Ook nadat genoemd raadslid bij herhaling bleef vragen of dit waar was bleef de wethouder bij zijn standpunt.

Ik kan u verzekeren dat ik met niemand van Defensie heb gesproken. Voordat wij aan dit hele project begonnen (laat staan voor het schrijven van een heel rapport) hebben wij ons oor te luister gelegd bij de directeur van de begraafplaats. Dat is ons enige gesprek geweest met een functionaris van de gemeente Den Haag. Op dat moment was er nog geen enkel onderzoek door ons gedaan, was er geen schriftelijk materiaal, alleen een idee, een gevoel. Laat staan een rapport geschreven dat besproken kon worden. Waarom (of waarvoor) zijn deze militairen gesneuveld en waarom doen wij hen dit onrecht aan?

Naar wij aannemen is er een negatief advies van het Ministerie van Defensie (BIDKL) geweest. Mogelijk luidt dat advies dat onder andere door inzakking van de graven er een grote vermenging heeft plaatsgevonden, waardoor identificatie onmogelijk is geworden. Met als conclusie per saldo ondoenlijk. Van een andere partij vernamen wij dat inzakking onontkoombaar is, maar dat het duinzand verdere vermenging verhindert.

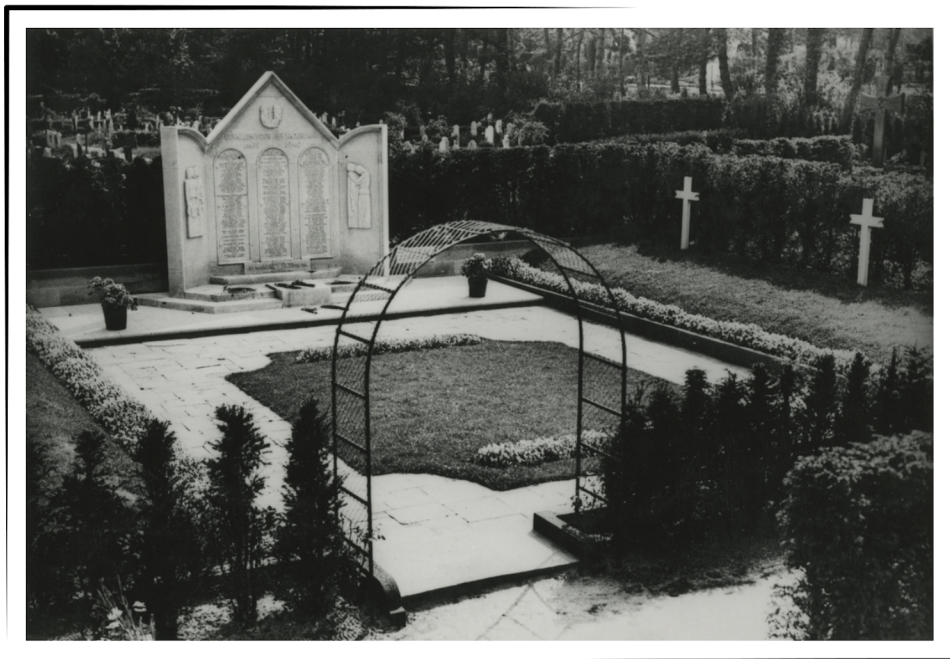
Ik breng u in herinnering de opgravingen die de Oorlogsgravenstichting liet doen op het Ereveld in Loenen (even ten zuiden van Apeldoorn). Voor het oog van de camera van het NOS-journaal ging personeel van Defensie (BIDKL) aan de slag om het oorlogsslachtoffer, die daar echt begraven was, op te graven. Het betrof de stoffelijke resten van een onbekende persoon. Men wilde middels DNA trachten te achterhalen wie dit was en een naam op zijn nieuwe steen te kunnen geven. Fantastische actie. Precies in de lijn van onze gedachten. Na het verwijderen van de steen lukte het alleen niet om de stoffelijke resten te vinden. Hoe diep men ook groef. Kennelijk heeft de werking van de grond de stoffelijke resten behoorlijk verplaatst. Maar in Loenen ligt dan ook geen duinzand.

Is het echt onmogelijk om de stoffelijke resten op te graven? Nu moet u weten dat er nog steeds (zeker in het jaar 2022) Nederlandse bergings- en identificatiespecialisten werkzaam zijn in voormalig Joegoslavië. Met name op de plekken waar massagraven zijn gevonden. Aan hen is de situatie van het Haagse Erehof verteld. Hun reactie was dat het moeilijk en tijdrovend zou zijn, maar niet onmogelijk. Hebben wij dan hier te maken met onwil?

Na de afwijzing door de gemeenteraad van het ingediende initiatiefvoorstel gingen het Ministerie van Defensie, de gemeente Den Haag, Oorlogsgravenstichting en de directeur van de begraafplaats aan de slag om op het Erehof groot onderhoud uit te voeren. Bij de eerste bijeenkomst was ook de Stichting uitgenodigd. Ik ben daar aanwezig geweest. In eerste instantie wilde men daar de bekende grijsblauwe Haagse steen gebruiken. Aangezien ik de Haagse straten uit het verleden, waar men deze steen gebruikte, ken heb ik negatief geadviseerd. Ook op het verkleinen van het middendeel van het Erehof heb ik negatief geadviseerd. Aangezien hierdoor al het gras zou verdwijnen en de zijanten beplant zouden worden (hetgeen het plan bleek te zijn) zou een herdenking in de huidige vorm niet meer mogelijk zijn.

Voor de duidelijkheid. Persoonlijk ben ik niet voor het bestraten van het Erehof. Voor mijn gevoel stop je de gesneuvelden op deze wijze weg, maar dat is mijn gevoel. Ik ben voor gras. Beplanting is niet noodzakelijk. In Europa ben ik op veel begraafplaatsen geweest waar altijd gras ligt. De stelling voor het Erehof was naar mijn idee dat het “onderhoudsarm” moest worden.

In de eerdergenoemde vergadering heb ik het verzoek neergelegd om de kruisen die in het begin op het Erehof in de heg stonden weer in ere te herstellen. Aan de linker- en rechterzijde stonden 3 kruisen. Op een foto (oktober 1945) uit het Haagse Gemeente Archief staan deze kruisen weergegeven. Uit niets blijkt nu dat op het Erehof de gesneuvelden, die met naam op het monument staan, hier nog steeds liggen. Behoudens de 3 gesneuvelden die per abuis niet op het Erehof begraven zijn.

Bron: Haags Gemeente Archief

Dergelijk monumenten die namen van gesneuvelden bevatten treffen wij in heel veel dorpen en steden in Nederland aan. Doorgaans op andere plekken dan begraafplaatsen. De Oorlogsgravenstichting was voor het wederom aanbrengen van de kruisen. De gemeente Den Haag attendeerde nog op gesneuvelden met een Joodse achtergrond. Verwijzende naar de Amerikaanse begraafplaats in Normandië was hiervoor de oplossing snel gevonden.

Het Ministerie van Defensie was tegen de aanschaf van deze kruisen. De reden; het aanschaffen en aanbrengen van 6 kruisen kost te veel geld. Wanneer ik het goed begrepen heb komt de hele onderhoudsingreep voor rekening van het Ministerie van Defensie. Tenslotte heb ik aangegeven dat dit groot onderhoud voor mij onacceptabel was wanneer de 6 kruisen er niet zouden komen. Hoe het verdere verloop van de besluitvorming is gegaan is mij niet bekend. In de namiddag van 9 mei waren de werkzaamheden gereed. De kruisen zijn niet teruggekomen. Mijn standpunt zal bij u nu duidelijk zijn.

Een ander aspect dat enige tijd geleden de krant haalde was de vraag: Wie hebben de juridische rechten van de stoffelijke resten? Wat is nu de kwestie. De gesneuvelden militairen zijn in 2 verzamelgraven begraven. De graven en de grond was van de gemeente Den Haag. De ontstane situatie werd niet als wenselijk beschouwd en nog tijdens de oorlogsjaren droeg de gemeente Den Haag de grond voor eeuwig over aan de rijksoverheid (wie dat ten tijde van oorlog ook mogen zijn).

In oktober 1942 is het monument op het Erehof geplaatst. Naar ik enkele jaren geleden mocht begrijpen gaat de gemeente Den Haag, in deze het management van de begraafplaats, over de beplanting en de Oorlogsgravenstichting over het monument en moet de rekening hiervan betaald worden door het Ministerie van Defensie. Tot zover de geschiedenis.

Het zal omstreeks 2019 geweest zijn dat enkele nabestaanden ons vertelden dat zij zich afvroegen wie nu de juridische rechten heeft met betrekking tot de stoffelijke resten. Het eigendom van de grond ligt nu wel bij de rijksoverheid, maar dat strekt zich niet uit tot wat er in die grond ligt, vertelden zij. Eerder in dit nieuwsbulletin hebben wij u daarover geïnformeerd en u om een reactie gevraagd. Het Algemeen Dagblad besteedde ook aandacht aan dit vraagstuk. Een aantal mensen reageerden positief, maar van velen ontvingen wij geen reactie. Wij dienen ons rekenschap te geven van het feit dat wij van veel gesneuvelden geen nabestaande hebben kunnen traceren. Dit ondanks jarenlange speurtochten. Enkele nabestaanden reageerden negatief en daarvan is mij een email bijzonder bijgebleven. De reactie was dat dit Erehof in stand moest blijven als aanklacht tegen de Nederlandse overheid. De strekking van het verhaal was dat dit Erehof zo nooit had mogen worden aangelegd en dat het onderhoud tientallen jaren zwaar werd verwaarloosd. De regelmatige bezoeker, zeker in de vorige eeuw, kan daar over meepraten.

Vlak voordat dit alles van start ging, stelden wij de vraag over de grafrechten al aan onszelf. Het was een krantenartikel uit 1943 dat bij ons over tafel ging. In dat artikel werd melding gemaakt van de overdracht van de rechten. Daarop zijn wij informatie gaan inwinnen. Zoals naar goed Nederlands recht werden wij bijna van het kastje naar de muur gestuurd. Alleen zat er tussen vraag en antwoord een termijn van maanden (soms een jaar). Uiteindelijk ontvingen wij in februari 2023 (na dik 4 jaar) een ongemotiveerd antwoord. Volgens het Ministerie van Defensie liggen de rechten bij Defensie. Waar dat op gebaseerd is weten wij niet. De nabestaanden die wij spraken winnen juridisch advies in en overwegen de vraag aan de rechter voor te leggen.

De bestuursleden van de Stichting zijn geen van allen nabestaande. In deze hebben zij feitelijk niets te zeggen, maar hebben wij wel een duidelijke mening. Onze werkzaamheden doen wij uit een diepgeworteld gevoel van respect voor deze gesneuvelden. Verder staan wij eenieder bij met de kennis die wij hebben, omdat wij hebben ervaren dat men niet altijd heeft doorgrond hoe de geschiedenis hier gelopen is, maar ook omdat niet altijd de waarheid wordt verteld.

Ik probeer deze geschiedenis zo neutraal mogelijk voor u te schrijven. Mogelijk dat er nog een aanvulling of correctie zal plaatsvinden. Daarom wordt dit stuk op onze website geplaatst. Daar zal het zo nodig worden aangepast. U treft daar dus altijd de laatste versie aan. Daar zullen wij ook de laatste versie van het uitreikstuk Nationaal Ereveld Den Haag plaatsen. De website is www.oorlogsgravendenhaag.com.

A.J.F. Bos

Stichting Militaire Erehof 's-Gravenhage

De Stichting heeft ten doel:

- Het organiseren van herdenkingen ter nagedachtenis aan gesneuvelde militairen bij de slag om de Residentie in mei 1940 en het in stand houden van herdenkingen.
- Het verzamelen van gegevens, foto's en overige informatie omtrent de slag om de residentie.
- Het fungeren als aanspreekpunt voor nabestaanden van de in de Slag om De Residentie omgekomen militairen.
- Voorts al hetgeen daartoe met een en ander rechtstreeks en zijdelings verband houdt dat bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin des woord.

St. Herdenking Militaire Erehof 's-Gravenhage

Elzenhorst 14
2742 CJ Waddinxveen
Tel: 06-22210747

ANBI nr. 71006
Bank: ABN AMRO nr.: NL59ABNA0533741416
KVK nummer: 24469990 Rotterdam

Mail: info@militaireerehof.nl of militaireerehof@gmail.com
Web: www.oorlogsgravendenhaag.com
Facebook: <https://www.facebook.com/MilitaireErehof>